

Az IFLA speciális igényű könyvtári szolgáltatások szekciója: történeti áttekintés

PANELLA, Nancy

Panella, Nancy: The Library Services to People with Special Needs Section of IFLA: an historical overview. = IFLA Journal, 35. vol. 2009. 3. no. 258–271. p c. tanulmányát Viszocsekné Péteri Éva tömörítette.

Háttér

Az IFLA speciális igényű könyvtári szolgáltatások szekciója (Library Services to People with Special Needs =LSN) jogelődje, a Kórházi Könyvtárak Albizottsága 1931. augusztus 29-én jött létre, négy évvel az IFLA megalakulása után. Ez volt a hetedik albizottság és az első olyan, amelynek középpontjában speciális felhasználói csoportnak nyújtandó szolgáltatások álltak. Ebben az időben már megvoltak a kórházi könyvtárak nemzetközi együttműködéséhez szükséges feltételek, nőtt az érdeklődés a kórházi betegek könyvtári ellátása iránt. Ez részben annak volt köszönhető, hogy szembetűnő volt a könyvek és az olvasás pozitív hatása az 1. világháborúban és az azt követően kórházba került katonáknál.

Az albizottság megalakítását *Marjorie E. Roberts* javasolta, amikor a Brit Vöröskereszt titkárságát és a Szent János Rendi Kórház Könyvtárát szervezte. Roberts energikus, politikailag előrelátó hölgy volt, aki szenvedélyesen hitt a kórházi betegek könyvtári ellátásának szükségességében. Miután megértette, hogy a kórházi könyvtári munka egyedülálló tapasztalatokat igényel, beleértve a biblioterápiát, lelkes szószólója lett az e téren szükséges speciális képzésnek is. Ismerve a betegeknek nyújtott könyvtári szolgáltatások országonként gyakran eltérő módját, meglátta a nemzetközi együttműködésben rejlő értékeket, a különböző módszerek tanulmányozásának, a gondolatok kicserélésének lehetőségét. Roberts javaslatát a brit Könyvtári Szövetség 1930-ban cambridge-i konferenciáján tárgyalta

meg. A szövetség első ízben foglalkozott a betegek könyvtári ellátásával, beleértve a Dániában, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban e téren folyó munkáról szóló beszámólót. Az ezt követő informális beszélgetésen még áttekintették a németországi és a svéd szolgáltatásokat, majd a formális üléssel együtt egy olyan csoport alakult, amely érti a nemzetközi együttműködés előnyeit. Még tisztázatlan, hogy Roberts vagy a csoport döntött úgy, hogy társuljanak az IFLA-hoz. Célravezető volt a kapcsolat kialakítása a városi könyvtárakkal is, mivel több országban ők feleltek a betegek könyvtári ellátásáért. Végül alakult egy, Roberts által különösen fontosnak tartott szakképzési albizottság is.

Az Albizottság megalakulása

1931 augusztusában az IFLA Cheltenhamban (Egyesült Királyság) tartott éves konferenciáján az akkori irányító testület, a Nemzetközi Könyvtári Bizottság (International Library Committee = ILC, későbbiekben IFLA Council) megtárgyalta Roberts javaslatát. E szerint az albizottság feladata többek között

- a kórházi könyvtári szolgáltatások módszereiről szóló információk gyűjtése minden országból, ahol ilyen működik,
- a nyilvánosság lehető legnagyobb mértékű kihasználása a kórházi könyvtárak jobb megismertetésére és szélesebb körű elterjesztésére,
- javaslatok készítése a létező programokra épülő, kórházi könyvtári szervezetre.

A javaslat elfogadását két korábbi esemény segítette elő: Roberts *Henri Lemaître*-nek, az ILC tagjának (akiről tudta, hogy részt vesz Algériában a közkönyvtárak kongresszusán) küldött levelében hosszan kifejtette a kórházi könyvtárak jelentőségét, remélve, hogy a kongresszuson vitát indít a témában; *Carl Milam*, szintén az ILC tagja, az IFLA Közkönyvtári Albizottságának elnöke, az Amerikai Könyvtári Egyesület (American Library Association = ALA) titkára szerepe, aki figyelemmel kísérte a kórházi bete-

gek olvasnivalóval történt ellátásából származó előnyöket, látta az ALA e téren folytatott munkájának eredményeit, és albizottsági elnökként az USA-n kívül is volt szava. Vagyis az ILC-ből két tag már felismerte a terület fontosságát.

Az ILC Henri Lemaître-t javasolta az albizottság elnökének, Roberts pedig az albizottság titkára lett.

Az első évtized

Az albizottság kezdetben a tagok megnyerésére és az aktuális információk gyűjtésére összpontosított. Mindkét célt szolgálta a 27 ország könyvtári, egészségügyi és orvosi intézményeinek megküldött kérdőív, amelyre meglepően sok válasz érkezett. A kérdőív Kelet- és Nyugat-Európa, Ázsia, Afrika és Óceánia 19 országából jött vissza kitöltve, és 18 országból 19 szakember jelezte részvételi szándékát. A felmérés eredményeit Lemaître az IFLA 1932. évi berni konferenciáján elemezte, kiemelve az orvosok körében tapasztalt jelentős érdeklődést az albizottság munkája iránt. A kör bővítésére Lemaître kezdeményezte az IFLA és a Népszövetség Egészségügyi Bizottsága közötti együttműködés kialakítását.

Ebben az időben Roberts a Nemzetközi Kórházi Szövetségtől (International Hospital Association = IHA) megkapta a kórházi könyvtárakra vonatkozó határozati javaslatokat. Ezekben többek között az is szerepelt, hogy a betegkönyvtárak minden kórházban fontos egységek; minden kórháznak helyet kell biztosítania a betegek központi könyvtárának; a könyveket rendszeresen el kell juttatni a betegekhez, minden országban gondoskodni kell arról, hogy a kórházak kapjanak könyveket, különösen figyelmet kell fordítani a könyvekre és könyvtárakra az elme-egógyintézetekben és a szanatóriumokban. A határozatokat az IHA éves konferenciáján elfogadták, erről Lemaître az albizottság 1933. évi ülésén számolt be.

Ezekben az években alakította meg Roberts Angliában a Kórházi Könyvtárosok Egyesüle-

tét (Guild of Hospital Librarians). Ennek céljai részben megegyeztek az albizottságéval. A két szervezet között az volt a különbség, hogy míg az albizottságban szakemberek (könyvtárosok, orvosi és kórházi vezetők) vettek részt, az egyesületnek bárki tagja lehetett, aki aktívan részt vett a betegek könyvtári ellátásában, vagy csak érdeklődött iránta. Az egyesület lényegében a szakemberek és az önkéntesek közötti kapcsolatot jelentette. A két szervezet hosszú éveig párhuzamosan működött, az informális összekötő feladatát Roberts töltötte be.

Az albizottság az 1930-as évek végéig nemzetközi szinten folytatta a betegkönyvtárakkal foglalkozó információk gyűjtését. Látókörét két, mozgásában korlátozott csoport ellátásával bővítette: a szeretetotthonokban élő, idős emberekével és a fogvatartottakkal. A börtönökkel azért kezdtek foglalkozni, mert több országban is ugyanazok a közkönyvtárak szolgálták ki őket, mint a kórházakat. Roberts folytatta aktív tevékenységét: ismét jelentést készített az IHA-nak a kórházi könyvtárakra vonatkozó újabb határozatairól, írásban és szóban hangoztatta a betegek könyvtári ellátásának fontosságát, összekötő volt az albizottság és az egyesület között. Nemzetközi jellegét hangsúlyozandó az egyesület 1936-ban nevét Kórházi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségére, Kórházi Könyvtárosok Nemzetközi Egyesületére (International Association of Hospital Libraries, International Guild of Hospital Librarians) változtatta. Ez volt az első nemzetközi szervezet, amely az IFLA-hoz csatlakozott.

1940–1959

A 2. világháború alatt az albizottság szüneteltette tevékenységét, azt csak 1947-ben *Paul Poindron* irányításával kezdték újraszervezni. Poindron azonnali célként a kapcsolatok helyreállítását tűzte ki a korábbi tagokkal, és a kapcsolatok felvételét azokkal a könyvtárosokkal, akik korábban nem voltak a szervezet tagjai. Ezért elindította a második nemzetközi felmérést,

amelynek eredményéről az IFLA 1947. évi oslói konferenciáján számolt be az albizottságnak. A jelentést követően és részben annak alapján Poindron számos ajánlást készített abban a meggyőződésben, hogy a könyvtáraknak minden olyan intézményben jelen kell lenniük, ahol betegekről gondoskodnak. A szakterületen ezek voltak az első részletes nemzetközi (multinacionális) ajánlások, amelyeket kórházaknak, szeretetotthonoknak, szanatóriumoknak és rehabilitációs intézményeknek szántak.

Poindron is hitt a biblioterápiában, a szakma számos ajánlását támogatta. Irányítása alatt az albizottság határozatba foglalta, hogy minden elmegyógyintézetben legyen betegkönyvtár, és át kell venniük az USA-ban, az Egyesült Királyságban és a skandináv országokban használt módszereket. A határozatot a Könyvtárosok 3. Nemzetközi Kongresszusa Brüsszelben (1955) jóváhagyta.

Robertshez hasonlóan Poindron is foglalkozott a kórházi könyvtárügy oktatásával, számos stratégiát dolgozott ki a már e területen dolgozók (gyakorló orvosok, könyvtárosok, practitioners) képzésére. Ezek között voltak helyi szinten megoldható tanfolyamok, gyakorlatok, konferenciák szervezésére vonatkozó ajánlások. Javaslatai szerint a konferenciákra nemcsak könyvtárosokat kell meghívni, hanem orvosokat, az ápoló- és szociálismunkás-képző iskolák hallgatóit is, mivel az ő feladatuk is a betegek felépülésének elősegítése.

Munkájának nyilvánosabbá tétele érdekében az albizottság 1948-ban engedélyt kért az IFLA-tól, hogy konferencia-jelentéseit az éves rendezvény után azonnal terjeszthesse. A címzettek körét bővíteni akarták az UNESCO-val, az Egészségügyi Világszervezettel (World Health Organization = WHO), a Vöröskereszt Nemzetközi Szövetségével, a nemzetközi orvostudományi kongresszusok titkárságaival, az orvosok és kórházi dolgozók nemzetközi szervezeteivel. A dokumentumok tanúsága szerint a szélesebb körű terjesztés több éven át sikeres volt. Végül, felismerve a kórházi könyvtárakról szóló információbővséget, Poindron és az albizottság szükségesnek látta a

szakterület bibliográfiájának összeállítását. Ez a projekt több évet vett igénybe.

1952-ben elfogadták az IFLA új alapszabályzatát, e szerint az albizottságok a továbbiakban bizottságok lesznek, így a Kórházi Könyvtárak Albizottsága neve Kórházi Könyvtárak Bizottsága elnevezésre változott. A bizottság folytatta a betegek könyvtári ellátását a kórházi könyvtári vagy a közkönyvtári programokon keresztül, megerősítette kapcsolatát az IHA jogutódjával, a Kórházak Nemzetközi Szövetségével (International Hospital Federation = IHF). A bizottság megerősítette elkötelezettségét a kórházban lévő fogyatékos betegek olvasnivalóval és a szükséges eszközökkel történő ellátásában. Határozatai között szerepelt, hogy különböző nyelveken megjelent könyveket lehetőleg 35 mm-es mikrofilmre kell venni; a rokkantak számára történő mikrofilmezés esetén az UNESCO-tagországoknak kormányaiktól általános felmentést kell kapniuk a szerzői jogdíjak, a szállítási és a vámköltségek megfizetése alól a könyvek nemzetközi cseréje során.

1953-ban a bizottság élén Poindront *Irmgard Schmid-Schädelin*, a Zürichi Kantoni Kórház könyvtárosa követte. Éppen kinevezését megelőzően került sor a harmadik nemzetközi felmérésre, amelynek eredményeit már ő foglalta össze, és az IFLA 1956. évi konferenciáján (München) vitatták meg. Ez a tanulmány Poindron néhány ajánlásával kiegészítve lett a bizottság első szabványa.

Az évtized végén a bizottság figyelme ismét a kórházi könyvtáros-képzésre irányult, a cél a nemzetközi egészségesség elősegítése volt.

1960–1969

Az 1960-as évek nagyon mozgalmasak voltak. Megjelentek az első szabvány-gyűjtemények, megkezdődött a betegekre orientált egészségügyi információs címek jegyzékének összeállítása, elfogadták a vakok számára készült hangfelvételek cseréjét, megkezdődött egy nagyszabású retrospektív szakbibliográfia összeállítása,

elkészült a kórházi betegek szánt idegen nyelvű könyvek jegyzéke, a bizottság első ízben tartott más IFLA-bizottsággal együttes ülést; elindult a rendszeres hírlevél, a bizottság éves konferencia-anyagainak és előadásainak a terjesztése.

Az első szabvány a könyvállományokkal, a könyveknek a beteghez történő eljuttatásával, személyzeti, műszaki, pénzügyi kérdésekkel, valamint a kórházi személyzetnek nyújtandó szolgáltatásokkal foglalkozott. A második szabvány ennek bővített változata volt, inkább gyakorlati kérdésekkel foglalkozott, és az UNESCO Bulletin for Libraries részeként jelent meg.

A betegek számára hosszú évek óta szolgáltatnak az egészségügyi információkat. Következő lépésként a bizottság arra kérte a tagországokat, hogy állítsák össze a népszerű egészségügyi felvilágosító könyveknek a jegyzékét. A vakok könyvtári ellátása terén a Pretoriai Állami Könyvtárnak a vakoknak készített hangfelvételek cseréjére vonatkozó értesítésére reagálva a bizottság elhatározta, hogy összeállítja az ilyen felvételeket készítő ügynökségek jegyzékét.

1964-ben az IFLA ismét új alapszabályt fogadott el, e szerint szekciók és alszekciók jöttek létre. Ennek megfelelően a Kórházi Könyvtárak Bizottsága a Közkönyvtári Szekció Kórházi Könyvtári alszekciójaként folytatta működését.

A betegek szükséges külföldi könyvek beszerzési nehézségei miatt az 1960-as évek közepén megkérték az alszekció tagjait, hogy küldjék meg országuk irodalmát képviselő könyvek jegyzékét. A cél egy olyan összeállítás volt, amelyből a kórházi könyvtárosok saját könyvtáruk idegen nyelvű állományát építhetik. A 22 országból kapott címet tartalmazó kötet 1969-ben jelent meg *Reading Round the World* címmel, melyből az évek során ezer példányt adtak el.

Mivel a „kórházi könyvtár” megnevezést idővel a „betegkönyvtárral” azonosították, az alszekció 1966-ban, mielőtt elfogadta új alapszabályzatát, megváltoztatta nevét Könyvtárak a Kórházakban alszekcióra (Libraries in Hospitals Sub-section) lett. Az új alapszabály többek között kimondta,

hogy

- az alszekció a kórházi betegek és a személyzet, valamint a kórházban fekvő és a kórházon kívüli, rokkant és fogyatékkal élők (vak, csökkent látású, mozgáskorlátozott) könyvtári ellátásával foglalkozik,
- az alszekció nem oktató kórházakban orvostudományi könyvtári szolgáltatással is foglalkozhat;
- az alszekció, bár a Közkönyvtári Szekció része, szakterületén minden, a közkönyvtárakén túlmenő szolgáltatást is nyújthat.

1966-ban a tagok közötti információáramlás javítására és a kommunikáció megkönnyítésére az alszekció kiadta az IFLA egyik első kiadványát, a *New Bulletin*-t. Kezdeményezett egy olyan programot, amelyben az éves konferencián elhangzó előadások másolatát a konferenciát megelőzően megküldték az alszekció tagjainak; a rendezvényt követően pedig az előadások szövegét eljuttatták azokhoz, akik nem tudtak részt venni a konferencián.

1970–1979

Ebben az évtizedben az alszekció megszervezte és támogatta az első kórházi könyvtáros intézetet, kiadta harmadik szabványát, az olvasáshoz szükséges műszaki eszközök kézikönyvét, egy jelentős bibliográfiát és a kórházi könyvtári ellátásról szóló ország-jelentéseket. A Nemzetközi Kórházi Könyvtári Intézetet (International Institute in Hospital Librarianship) az Észak-londoni Műegyetem Könyvtáros Iskolája és az alszekció közösen szponzorálták. A Londonban tartott egy hetes programokra három kontinensről érkeztek résztvevők. Az 1973-ban közreadott *Standards for Hospital Libraries* szabványgyűjtemény az alszekció új küldetését tükrözte, nem csak a kórházi betegek, hanem az idősek, kímózdulni nem tudók, testi és szellemi fogyatékkal élők ellátására vonatkozóan is tartalmazott ajánlásokat. Ez után nem sokkal jelent meg az *International Directory of Technical Reading Aids* gyűjtemény, amelyhez az alapot a csök-

kentlátók számára az olvasáshoz szükséges kézüszülékeket gyártóknak küldött kérdőív képezte. A *Hospital and Welfare Library Services: an international bibliography* 1977-ben látott napvilágot, az 1863–1972 időszakot felölelő 2164 tétel a különböző típusú kórházakban fekvő betegeknek, a kímózdulni nem tudóknak, az időseknek, a testi fogyatékosoknak (vakok, süketek stb.) és a szellemileg sérülteknek nyújtott könyvtári szolgáltatások teljes körét feldolgozta. A *National Statements* gyűjtemény az egyes országokban a kórházi betegek és más gondozó intézetekben ápoltak, a fogyatékkal élők könyvtári ellátásának helyzetét tükrözte. Az 1974–1976 évek anyagait tartalmazó összeállításban olyan adatok is szerepeltek, mint az egyes országokban a lakosságszám, a kórházi ágyak aránya, a vonatkozó jogszabályok, a könyvtári ellátás szervezete és állománya.

Az 1970-es években a Kongresszusi Könyvtár Vakok és testi fogyatékkal élők részlege az alszekció segítségét kérte az IFLA keretében a vakok könyvtári ellátásával foglalkozó nemzetközi fórum létrehozásához. A téma iránti érdeklődést kutató nemzetközi felmérés pozitív eredményei alapján az IFLA 1977. évi éves konferenciája (Brüsszel) ülészakot szentelt a vakok könyvtárainak, s felkérte a szakmai irányító testületet (professional board) a témával foglalkozó munkacsoport megszervezésére. A végeredmény a Vakok Könyvtárai szekció (Libraries for the Blind) megalakítása lett, nevét 2008-ban a Nyomtatott művek használatára képtelen személyeket ellátó könyvtárak (Libraries Serving Persons with Print Disabilities) elnevezésre változtatta.

Az IFLA 1976-ban elfogadott, új alapszabályzata a szervezeti felépítésben osztályokat (division) és szekciókat határozott meg. Ennek következtében a Kórházi Könyvtári Alszekció az újonnan létrehozott Közkönyvtári Szolgáltatások Osztálya (Division of Library Services Serving the General Public) keretében működő szekcióvá alakult, új neve Kórházi betegek és fogyatékkal élők könyvtári ellátása (Library Services to Hospital Patients and Handicapped Readers) lett.

Az új küldetésnyilatkozat szerint a szekció a kórházak és hasonló intézmények személyzete, betegek és rezidensei számára nyújtandó, általános könyvtári szolgáltatási kérdésekkel foglalkozik, valamint azoknak a házhoz kötött és csökkent képességű olvasóknak a könyvtári ellátásával, akik a normális közkönyvtári szolgáltatásokat nem tudják igénybe venni.

A fogyatékkal élő olvasók további támogatására az UNESCO Közkönyvtári Manifesztumának felülvizsgálatához az alszekció elkészítette a könyvtári ellátásukra vonatkozó álláspontot. A Gyermekkönyvtári Szekcióval tartott együttes ülésen megállapodtak egy olyan kiadvány előállításában, amely tágabb értelemben tartalmazni fogja a szellemi fogyatékosok kritériumait és az ilyen betegségben szenvedő gyermekeknek ajánlott könyvek jegyzékét. Az 1984-ben megjelent dokumentum volt az IFLA első szakmai jelentése.

1980–1989

Ebben az évtizedben a nemzetközi szinten korábban alig képviselt, hátrányos helyzetű csoportok könyvtári ellátásával foglalkoztak, elsősorban a fogyatartottakkal, a süketekkel és a könnyen olvasható kiadványokat (easy reader, easy-to read) igénylőkkel. Ezért a szekció ismét megváltoztatta nevét és hatáskörét: a szakmai irányító testület javaslatára új elnevezése Hátrányos helyzetűeket kiszolgáló könyvtárak szekciója (Section for Libraries Serving Disadvantaged Persons = LSDP) lett. Az új hatáskör kiterjedt

- azok ellátására, akik nem képesek igénybe venni a mások számára elérhető szolgáltatásokat, például kórházban fekszenek vagy büntetés-végrehajtási intézetben vannak;
- azok ellátására, akiknek nehézségeik vannak az elérhető könyvtári szolgáltatások használatával, például kimozdulni nem tudó vagy idősek otthonában élő emberek;
- valamilyen közösségben fogyatékkal élők könyvtári ellátására, például értelmi vagy

testi fogyatékosok, beleértve a süketeket;

- a kórházi könyvtárak fejlesztésére, a szakmai szint biztosítására;
- a fogyatékkal élők olvasási problémáival foglalkozó vitafórumra.

A szekció börtönkönyvtárakkal foglalkozó munkacsoportja az IFLA 1985. évi konferenciáján tartott nyílt ülést, majd egy évvel később a konferenciát megelőző szemináriumon számolt be kutatási eredményeiről. 1988-ban a Sydney-ben tartott konferencián szervezett ismét egy nyílt találkozót, mwlyen egy fél napos műhelymegbeszélésre és börtönkönyvtárak meglátogatására került sor. A következő évben ismét szemináriumot szerveztek a konferencia előtt, és elkészült A börtönkönyvtári ellátás irányelvei (*Guidelines for Library Services to Prisoners*) c. kiadvány. A süketek könyvtári ellátásával még az 1980-as évek elején kezdtek foglalkozni. A létrehozott munkacsoport az 1983. évi konferencián tartott nyílt ülést. A következő évben kiadták a *Deaf Newsletter*-t, majd kidolgozták és véleményezésre szétküldték a képzéshez szükséges kézikönyv kéziratát. 1988 márciusában szakmai konferenciát rendeztek “Nyitott ajtók csukott füleknek” címmel, majd az éves IFLA konferencián megszavazták, hogy tanácsadó státuszt ajánlanak a Süketek Világszövetségének (World Federation of the Deaf). Az évtized végére összeállították a Süketek könyvtári ellátásának irányelveit (*Guidelines for Library Services to Deaf People*).

A szekció még egy munkacsoportot hívott alakított, amely a könnyen olvasható műveket igénylőkkel foglalkozott. (Ebbe a csoportba sorolták a beszédképesség kialakulása előtt megsüketültek mellett a többi fogyatékkal élő és hátrányos helyzetű embert, így a szellemileg visszamaradottakat, a beszédzavarban, diszlexiában, valamilyen okból koncentrálnálási nehézségben szenvedőket, a bevándorlókat, félig analfabétákat stb.) Nem sokkal megalakulása után a munkacsoport egy szemináriumot szervezett a könnyen olvasható kiadványokról szóló információk cseréjére. Első találkozóját a munkacsoport az IFLA éves konferenciáján tartotta, itt fogalmazta meg cél-

jait is. Ezt egy nemzetközi szeminárium követte, ahol a könnyen olvasható anyagok előállításának és terjesztésének kérdéseit tárgyalták meg. Több éves munkával kidolgozták az irányelveket, de a kiadás áthúzódott a következő évtizedre.

A hátrányos helyzetű olvasók körének bővítése mellett a szekció két jelentős művet adott közre az IFLA Szakmai jelentések sorozatában: a *Books for the Mentally Handicapped: A guide to selection* címűt a Gyermekkönyvtári Szekcióval együtt állították össze, a *Guidelines for Libraries Serving Hospital Patients and Disabled People in the Community* címűt pedig a szekció égisze alatt működő munkacsoport készítette. A munkacsoport úgy döntött, hogy a továbbiakban szabványok helyett a fejlett és a fejlődő országokban egyaránt jobban használható irányelveket fog kidolgozni.

Végül ebben az évtizedben Stockholmban tartották a második nemzetközi tanfolyamot a kórházi betegek és fogyatékkal élők könyvtári ellátásáról. Az egyhetes programon 15 országból 40 szakember vett részt, köztük a harmadik világból érkező könyvtárosok is.

1990–1999

Ezek az évek is eredményesek voltak. Az előző évtizedben létrehozott valamennyi munkacsoport kiadta szakterületének irányelveit. Elsőként a süketek könyvtári ellátásával foglalkozó jelent meg, majd a börtönkönyvtárakkal (1991) foglalkozó. Ennek második kiadása (1995) részletesebb információkat tartalmazott a szolgáltatási szintekről, az állományok nagyságáról, személyzeti és pénzügyi kérdésekről, értékelési és marketing módszerekről. A könnyen olvasható anyagokkal foglalkozó irányelvek (*Guidelines for Easy-to-Read Materials*, 1997) célja az ilyen kiadványok jellemzőinek és szükségességének, a célcsoportok azonosításának a leírása, tanácsok a kiadóknak, az olvasási nehézségekkel küzdők szervezeteinek és az őket kiszolgáló intézményeknek.

Ebben az évtizedben jött létre az idősek könyv-

tári ellátásával foglalkozó munkacsoport. Számos ajánlása közül az írástudással foglalkozó magprogram (literacy core programme) a legjelentősebb. Bár a szakmai irányító testület elfogadta a javaslatot, a végrehajtó testület pénzügyi szervezési okokra hivatkozva visszautasította. A kérdések tanulmányozására és az ajánlások kidolgozására ekkor munkacsoportot szerveztek. A témában végül önálló szekció alakult, ez lett 2007-ben az Írástudási és Olvasási Szekció (Literacy and Reading Section).

Az LSDP javaslatára kezdtek hozzá a végül 2001-ben kiadott *International Resources Book for Libraries Serving Disadvantaged Persons* forrástájékoztató összeállításához.

2000–2009

Ebben az évtizedben a szekció felülvizsgálta stratégiai tervét. Ezt az IFLA tökéletesnek minősítette. A terv egy része a hátrányos helyzetű olvasók könyvtári és információs szolgáltatásokkal történő ellátásának globális szintjét irányozta elő. A további célok a szekció tevékenységének a nemzetközi tagság által megengedett, legszélesebb körű terjesztése, az irányelvek kidolgozására irányuló tevékenység folytatása, a könyvtári körökön kívülről érkező együttműködő partnerek azonosítása. Az évtized során ünnepelte a szekció fennállásának 70. és 75. évfordulóját (2001: Boston, 2006: Szöul). Az IFLA felkérésére elkészült a 2001–2005. közötti időszak áttekintése. Ismét névváltoztatásra került sor: a felhasználói csoport elnevezését jobban kifejező, nemzetközi terminológiához alkalmazkodva 2008 végén a szekció felvette mai nevét. Az időszak alatt a következő kiadványok jelentek meg:

- Irányelvek a kórházi betegek, az idősek, rokkantak gondozóintézeteiben lévő könyvtári ellátásához (*Guidelines for Library Services to Hospital Patients and the Elderly and Disabled in Long-Term Care Institutions*, 2000) – ez rugalmasan használható ajánlások gyűjteménye; anyaga több mint harminc országból érkezett,

a szemléket négy kontinensről öt ország szakemberei készítették.

- A süketek könyvtári ellátását segítő irányelvek második kiadása (*Guidelines for Library Services to Deaf People*, 2nd. ed., 2000) a korábbi kiadáshoz képest jelentősen bővült a süketek számára különösen fontos, új kommunikációs eszközökkel (internet, www).
- Irányelvek a diszlexiások könyvtári ellátására (*Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia*, 2001); a témával az éves konferenciákon két ízben is foglalkoztak, az irányelveket a skandináv országokban észrevételezték, megjegyzéseket az európai és a nemzetközi diszlexia egyesület is fűzött hozzá.
- Irányelvek a fogvatartottak könyvtári ellátására (*Guidelines for Library Services to Prisoners*, 2005) – ez útmutató lehet a börtönökben a könyvtári szolgáltatások tervezéséhez, kialakításához és értékeléséhez, mintát adhat a hasonló témájú nemzeti irányelvek kidolgozásához; jelentősége az, hogy megerősíti a fogva tartottaknak az olvasáshoz, a tanuláshoz és az információk eléréséhez való jogát; könyvtárosok, könyvtárvezetők, büntetés-végrehajtási és állami hatóságok, a börtönkönyvtárakért felelős ügynökségek/hatóságok számára készült.
- Irányelvek a demens betegek könyvtári ellátására (*Guidelines for Library Services to Persons with Dementia*, 2007) a demencia hátterével, okaival és megjelenési módjaival, az ilyen betegségben szenvedők, otthon vagy intézményben lévők kiszolgálásával foglalkozik, valamint az etnikai és kulturális kisebbségben lévő csoportok problémáival.
- Nemzetközi forrástájékoztató a hátrányos helyzetű olvasókat kiszolgáló könyvtárak számára (*International Resource Book for Libraries Serving Disadvantaged Persons*,

2001) a K. G. Saur kiadványa, a könyvtári szolgáltatások bibliográfiája, a szekció működésének részletes áttekintése.

- A könyvtárak elérhetősége a fogyatékkal élők számára (*Access to Libraries for Persons with Disabilities – CHECKLIST*, 2005) című jegyzék a könyvtárak, dokumentumok, szolgáltatások, médiaformátumok fizikailag elérhetővé tételéhez tartalmaz ajánlásokat, valamint a könyvtárosoknak az igényelt szolgáltatásokra és a speciális bánásmódot igénylő emberekkel folytatandó kommunikációra történő kéréséhez.
- Szakkifejezések jegyzéke (*Glossary of Terms*, tervezve 2009) – több mint 250 tétel, elsősorban nemzetközi forrásokból és a szekció saját tapasztalataiból.
- A Nemzetközi forrástájékoztató a hátrányos helyzetű olvasókat kiszolgáló könyvtárak számára c. kiadvány 2009-re tervezett második kiadása naprakész bibliográfiát és a szekció 2000–2008 évi eredményeit tartalmazza.

Jelen és jövő

A szekció tovább dolgozik azon, hogy jobbá tegye a különböző formában lévő könyvtári anyagoknak a speciális olvasók számára történő elérhetővé tételét, nemzetközi fórumot biztosítson az igények megtárgyalásához.

A jövőben a szekció többek között folytatja a speciális igényű csoportokat érintő szerzői jogi kérdések támogatását, az együttműködést az IFLA többi szekciójával és olyan szervezetekkel, mint a Süketek Világszövetsége vagy az Európai Diszlexia Egyesület; működési területén kutatókat végez, megjelenik írásban és élőszóban.